

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/67566,Fatima-a-Rosja-Miedzy-mistyka-a-historia.html>

Burzenie soboru Chrystusa Zbawiciela, Moskwa 1931 r.

ARTYKUŁ

Fatima a Rosja. Między mistyką a historią

Autor: ANDRZEJ GRAJEWSKI 12.05.2023

13 maja 1917 r., a potem 13 każdego miesiąca aż do października, z wyjątkiem sierpnia (19 VIII), troje młodych pastuszków w portugalskiej miejscowości Cova da Iria koło Fatimy przeżywało objawienia NMP. Przekazała Ona trzy „tajemnice”, z których trzecia miała zostać ujawniona dopiero w 2000 r.

Nie sposób zrozumieć niezwykłości fatimskiego przesłania bez przedstawienia szerszego kontekstu wydarzeń

politycznych, a zwłaszcza dziejów Rosji w ubiegłym stuleciu oraz zamachu na Jana Pawła II dnia 13 maja 1981 r.

Zmierzch

Luty 1917 r. zastał Piotrogród skuty mrozem i wygłodzony. Był to trzeci rok wojny, którą społeczeństwo rosyjskie początkowo przyjęło z entuzjazmem. Ogromne straty na froncie i wyrzeczenia spowodowały jednak zwrot w nastrojach społecznych. W jednostkach liniowych utrzymywano dyscyplinę, ale na tyłach wcielani do armii rekruci coraz częściej dawali posłuch agitacji antyrządowej.¹ Co noc w stolicy ustawiały się przed piekarniami ogromne kolejki ludzi spodziewających się nabyć o świcie jakieś skąpe racje pieczywa. Paradoksalnie w mieście nie brakowało mąki, ale opału. Silne mrozy, obfite opady śniegu oraz zawieje, jakich nie notowano od lat, sparaliżowały kolej. Z tego powodu nie tylko trudno było wypiekać chleb, ale stanęło także wiele fabryk, w tym największe Zakłady Putiłowskie. Produkcję zawieszono tam 21 lutego (według kalendarza gregoriańskiego było to 6 marca). Na ulicach pojawiły się tysiące rozgniewanych, głodnych, wałęsających się robotników, skorych do przyłączenia się do każdej politycznej zadymy.

Rządy bolszewików zamieniły w piekło najpierw Rosję, a później kraje ościenne. Pochłonęły kilkanaście milionów ofiar i oznaczały zmierzch europejskiej cywilizacji. Kiedy w Rosji ważyły się szale dziejowych przeznaczeń, od 13 maja do 13 października 1917 r. w Portugalii w dolinie Cova da Iria koło Fatimy Maryja ukazała się trójce dzieci.

Sposobność taką stworzyła manifestacja z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet, która odbyła się w czwartek, 23 lutego (8 marca). Demonstracja pod hasłami „chleba i pokoju” przeszła główną ulicą stolicy – Newskim Prospektem i zakończyła się wiecem pod Pałacem Taurydzkim, gdzie obradowała Duma. Następnego dnia w centrum miasta manifestowało już blisko 200 tys. ludzi. Wszystko toczyło się żywiołowo, bez jakiegokolwiek planu. Bolszewicy w ogóle nie liczyli się jako siła polityczna. Ich liderzy przebywali na emigracji: Włodzimierz Uljanow (Lenin) w Zurychu, a Lejba Bronstein (Trocki) w Nowym Jorku.

W niedzielę żandarmeria straciła kontrolę nad robotniczą dzielnicą Wyborską. Skierowany do stłumienia buntu

Wołyński Pułk Gwardii otworzył ogień do tłumu i zabił czterdziestu demonstrantów. Jednak w nocy z niedzieli na poniedziałek większość z liczącego 160 tys. żołnierzy garnizonu piotrogrodzkiego przeszła na stronę demonstrantów. Wieczorem 28 lutego buntownicy zdobyli centralę Ochrony i rozgromili posterunki żandarmerii w centrum miasta. Duma próbowała przejąć inicjatywę, tworząc Rząd Tymczasowy, jednocześnie politycy lewicy powołali do życia Piotrogrodzką Radę Robotniczą i Żołnierską. Zapoczątkowało to okres dwuwładzy, zakończony dopiero zwycięstwem bolszewików. Cara Mikołaja II nie było wówczas w stolicy. 21 lutego 1917 r. wyjechał do Mohylewa, gdzie mieścił się sztab główny armii rosyjskiej. Tam się dowiedział, że Duma powołała Rząd Tymczasowy. Pragnąc oszczędzić dalszego rozlewu krwi, a jednocześnie ocalić monarchię, abdykował na rzecz brata, wielkiego księcia Michaiła Aleksandrowicza. Ten jednak nominacji nie przyjął. Historia caratu dobiegła końca. Z Carskiego Sioła wyjeżdżał car Mikołaj II, imperator i władca szóstej części świata. Po dwóch tygodniach powrócił – pułkownik Mikołaj Romanow, więzień Rządu Tymczasowego.

Do Piotrogradu 3 kwietnia przybył Lenin, przetrzucony przez Niemców ze Szwajcarii do Finlandii, aby dokończyć dzieła zniszczenia, zapoczątkowanego rewolucją lutową. Jego manifest polityczny, tzw. tezy kwietniowe, zapowiadał kontynuację rewolucji aż do ustanowienia Republiki Rad. Nawet jego towarzysze początkowo uznali, że jest to plan szalony. Leninowi udało się go jednak zrealizować – po puczu w październiku 1917 r. przejął władzę w całym kraju. Rządy bolszewików zamieniły w piekło najpierw Rosję, a później kraje ościenne. Pochłonęły kilkanaście milionów ofiar i oznaczały zmierzch europejskiej cywilizacji.

Bolszewicy rabują cerkiew pod Moskwą, 1925 r.

Kiedy w Rosji ważyły się szale dziejowych przeznaczeń, od 13 maja do 13 października 1917 r. w Portugalii w dolinie Cova da Iria koło Fatimy Maryja ukazała się trójce dzieci: Łucji Dos Santos oraz rodzeństwu Hiacyncie i Franciszkowi Marto. Widzeń było kilka. Dzieci robiły po nich notatki. Wykorzystała je później Łucja, przedstawiając treść usłyszanego orędzia. Dla naszych rozważań najważniejsze znaczenie ma zapis, który

powstał po widzeniu 13 lipca 1917 r. Orędzie maryjne zawierało apokaliptyczną wizję klęsk, jakie miały spaść na świat, zapowiedź wojen, głodu, prześladowania Kościoła i Ojca Świętego.

„Aby temu zapobiec, zażądam poświęcenia Rosji mojemu Niepokalanemu Sercu i zadośćczyniącej Komunii w pierwsze soboty miesiąca. Jeśli wysłuchają moich prośb, Rosja nawróci się i zapanuje pokój. Jeśli nie, rozsieje swoje błędy po całym świecie, doprowadzając do wojen i prześladowania Kościoła. Dobrzy będą umęczeni, Ojciec Święty będzie musiał dużo przecierpieć, wiele narodów zostanie zniszczonych. W końcu zatryumfuje moje Niepokalane Serce. Ojciec Święty poświęci mi Rosję, która nawróci się, i zostanie dany światu jakiś czas pokoju.”²

Nawet człowiek niewierzący nie może przejść obojętnie obok słów ujawnionych przez dziecko z głębokiej portugalskiej prowincji, nie mające żadnej wiedzy o Rosji i arkanach światowej polityki. Łucja 13 czerwca 1929 r. zapisała, że papież miał dokonać poświęcenia Rosji „w łączności z wszystkimi biskupami całego świata”.³

Ciemność

Bolszewicy po zdobyciu władzy w pierwszej kolejności uderzyli w religię. Już 23 stycznia 1918 r. ogłoszono dekret Rady Komisarzy Ludowych o rozdzieleniu Cerkwi od państwa i szkoły od Cerkwi. Dokument zapowiadał nie tylko czas wrogiej separacji, ale także bezprawia i totalnej dominacji władzy państwowej nad wszystkimi wspólnotami religijnymi. Dekret został potwierdzony w 13 art. Konstytucji RFSRS, uchwalonej w lipcu 1918 r. Na mocy bolszewickiego prawa wspólnoty religijne zostały pozbawione osobowości prawnej, zakazano nauczania religii w szkołach i znacjonalizowano własność kościelną.⁴

Rozpoczęły się prześladowania chrześcijan, przede wszystkim wiernych rosyjskiego Kościoła prawosławnego, w skali dotąd w cywilizowanym świecie nieznaną.⁵ W opinii włoskiego historyka, prof. Andrea Riccardiego, „walka z religią w Związku Sowieckim prowadziła do holokaustu kobiet i mężczyzn, którzy odważyli się wyznawać wiarę”⁶. Podczas rewolucji i wojny domowej wymordowano znaczną część rosyjskiego prawosławnego episkopatu.⁷ W 1923 r. na trzech największych wyspach Archipelagu Sołowieckiego: Wielkiej Sołowieckiej, Anzer i Zajęcej – bolszewicy założyli Sołowiecki Obóz Specjalnego Przeznaczenia (SŁON – *Soloveckij lager' osobogo naznačeniâ*). Jego centrum stanowiły zabudowania potężnego klasztoru Przemienienia Pańskiego, gdzie umieszczono więźniów. SŁON stał się wzorem dla innych sowieckich obozów koncentracyjnych, a później niemieckich. Dominujące nad Wyspami Sołowieckimi wzgórze na wyspie Anzer, nazwane Golgotą, w czasach sowieckich nabrało nowego znaczenia.⁸ Zbudowany tam klasztor i kościół pod wezwaniem Ukrzyżowania Chrystusa władze łagru zamieniły na obozowy lazaret. Na pryzkach ustawionych w

trzech piętrach, aż po dach świątyni, leżeli chorzy, a często dogorywający kapłani oraz inni więźniowie przywiezieni na Anzer. Misterium Golgoty dopełniła męka więźniów łągru.⁹

W 2000 r. został zaprezentowany manuskrypt zawierający opis trzeciej tajemnicy. Mówi on o „biskupie ubranym na białą”, zabitym przez grupę żołnierzy, którzy strzelali w zakonnicę oraz osoby świeckie kulami i strzałami. Razem z nim giną również: biskupi, księża, bracia zakonni.

W 1922 r. Lenin powierzył Trockiemu zadanie przygotowania programu ateistycznego wychowania społeczeństwa. Po krótkiej dyskusji w łonie partii komunistycznej, zwyciężył pogląd, że z religią należy walczyć środkami administracyjnymi. Edukacją ateistyczną społeczeństwa zajmował się Związek Walczących Bezbożników, założony w 1923 r. przez Jemieliana Jarosławskiego (Miniej Izrailewicz Gubelman). Wkrótce z dobrowolnej organizacji społecznej, dzięki państwowym subsydiom, związek stał się jedną z najważniejszych instytucji wychowawczych w ZSRS. Wszystkie poczynania antyreligijne w latach 1922-1928 koordynowała Komisja ds. realizacji rozdziału Cerkwi od państwa, działająca przy Komitecie Centralnym Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików), nazwana w ostatnim okresie Komisją Antyreligijną.¹⁰ Apogeum wpływów Jarosławskiego przypada na pierwszą połowę lat trzydziestych. Jego organizacje skupiały wówczas blisko 30 mln obywateli Związku Sowieckiego. Walka z religią stała się już pod koniec lat dwudziestych elementem walki o władzę w Związku Sowieckim i służyła budowaniu dyktatorskiej władzy Stalina.

W maju 1932 r. dyktator ogłosił bezbożną pięcioletkę, która miała zakończyć się likwidacją wszystkich przejawów życia religijnego na obszarze ZSRS. Jak zakładano:

„Do 1 maja 1937 r. na terytorium Związku Radzieckiego nie będzie potrzebny ani jeden dom modlitwy, zaś samo pojęcie Boga będzie wykreślone jako przeżytek średniowiecza i narzędzie hamowania rozwoju mas.”¹¹

Wstępem tej kampanii było wysadzenie 5 grudnia 1931 r. w Moskwie monumentalnej cerkwi Chrystusa Zbawiciela (*Christa Spasitelâ*), wotum narodu rosyjskiego za ocalenie w czasie wojny z Napoleonem w 1812

r., a zarazem arcydzieła sztuki. Antyreligijne szaleństwo ogarniało cały kraj, a jego apogeum nastąpiło latem 1937 r., kiedy rozpoczął się Wielki Terror. Miejscem zagłady rosyjskiego prawosławia stało się Butowo, poligon NKWD pod Moskwą. Wśród rozstrzelanych tam 21 tys. mieszkańców Moskwy i rejonu moskiewskiego było ponad 2 tys. prawosławnych duchownych i świeckich.¹² Stracono także prawie wszystkich duchownych katolickich, nieliczni, którzy ocaleli, siedzieli w obozach. W 1937 r. został rozstrzelany bp Aleksander Frison z Odessy, sprawujący nadzór nad wiernymi dawnej diecezji tyraspolskiej.¹³ Od tej chwili w Związku Sowieckim nie było żadnego, nawet tajnego biskupa, a na olbrzymim terytorium były czynne zaledwie dwa kościoły katolickie: w Moskwie i Leningradzie.

Mimo to program bezbożnej pięcioletki nigdy nie został wykonany. W drugiej połowie lat trzydziestych Stalin miał już bowiem świadomość zbliżającej się wojny. Pragnął więc wykorzystać różne elementy rosyjskiej tradycji dla integracji społeczeństwa w obliczu zbliżającej się militarnej konfrontacji. Porażki pierwszego okresu wojennego jeszcze bardziej radykalnie zmieniły sytuację.¹⁴

Projekt Pałacu Rad, który miał stanąć na miejscu soboru Chrystusa Zbawiciela w Moskwie.
Fot. Wikimedia Commons

Poświęcenie Rosji Maryi

Pierwsza część objawienia z czerwca i lipca 1917 r. została spisana przez s. Łucję w grudniu 1927 r.¹² W czerwcu 1929 r. papież Pius XI, którego pontyfikat trwał od 1922 r., został poinformowany przez biskupa diecezji Leiria, w której znajdowała się Fatima, o kolejnym objawieniu Matki Bożej: s. Łucja otrzymała od Maryi

prośbę, by papież dokonał poświęcenia Rosji. Pius XI nie zdecydował się na taki krok, ale w październiku 1930 r. uznał objawienia fatimskie za autentyczne. Kolejnym papieżem, który musiał się zmierzyć z treścią objawienia fatimskiego, był Pius XII. W grudniu 1940 r. s. Łucja napisała do niego list, wzywając go do konsekracji Rosji. Trudno zrozumieć jego późniejsze stanowisko wobec komunizmu, jeśli nie uwzględni się faktu, że był on przede wszystkim kapłanem, mistykiem, głęboko wierzącym w prawdziwość orędzia fatimskiego i czującym się jego depozytariuszem. Miał poświęcić Rosję Maryi. To było zadanie, które on, jako namiestnik św. Piotra, miał swym pontyfikatem wypełnić. Uczynił to po raz pierwszy 31 października 1942 r. w czasie uroczystości dwudziestopięciolecia sakry biskupiej, gdy w radiowym orędziu oddał wiernych w Portugalii i na całym świecie Niepokalanemu Sercu Maryi, nie tylko Kościół, który cierpi i krwawi, ale jak podkreślił, w sposób szczególny niewierzących, odstępców i schizmatyków. Było to interpretowane w kontekście narodów żyjących w Rosji.¹⁶ Do idei zawierzenia Pius XII nawiązał wprost, w liście apostolskim *Sacro vergente anno* z 7 lipca 1952 r., skierowanym do wszystkich narodów Rosji, w którym poświęcił Rosję Maryi. Wyraził w nim wiarę, że ich wyzwolenie religijne i społeczne przyjdzie przez Maryję.¹⁷ Ten profetyczny dokument, pierwszy w historii papieżstwa całkowicie poświęcony Rosji, dobitnie świadczy o tym, że Pius XII nigdy nie utożsamiał komunizmu z Rosją, miał również świadomość tragedii wszystkich żyjących tam chrześcijan. Świat jednak nie znał wtedy pełnej treści orędzia fatimskiego.

Biskup w bieli

Fragment nazwany trzecią tajemnicą fatimską s. Łucja spisała w styczniu 1944 r. Tekst przekazała biskupowi Leiri z poleceniem, aby przekazał go do Watykanu. Jednocześnie na zalakowanej kopercie, w której przekazała dokument, zrobiła adnotację, że może ona zostać otwarta dopiero w 1960 r. Dokument został przekazany nuncjuszowi apostolskiemu w Portugalii, który doręczył go osobiście papieżowi Piusowi XII. Ten, nie czytając, schował go w archiwum Świętego Oficjum (dziś Kongregacja Nauki Wiary). Zainteresował się nim po wyborze Jan XXIII. Poleciał, aby dokument mu przedstawiono, a kiedy okazało się, że jest on napisany w niezbyt zrozumiałym dialekcie języka portugalskiego, polecił przetłumaczyć go na język włoski. Następnie nakazał zapieczętować dokument i trzymał go w swoim biurku. Zapoznał się z nim także kolejny papież – Paweł VI, który po lekturze nakazał go umieścić w archiwum Kongregacji Nauki Wiary i nie publikować jego treści.¹⁸

13 maja 1981 r. Ali Agca strzelał celnie. Był pewny, że papieża zabije. Śledczy powiedział, że ustawili się z Oralelem Celikiem na placu św. Piotra w ten sposób, że gdyby jeden nie trafił, drugi miał być skutecznym egzekutorem. „Papież musiał zginąć” – powiedział podczas przesłuchania w 1982 r. Dramat na placu św. Piotra miał nie tylko wymiar personalny.¹⁹ Nie ulega wątpliwości, że w momencie, kiedy Ali Agca wystrzelił w stronę papieża, decydowały się nie tylko losy papieża, ale także bieg historii, która potoczyłaby się zupełnie inaczej, gdyby zamach się udał.

W orędziu Maryja domagała się wyraźnie, aby Rosja została poświęcona Niepokalanej. Papież był na to gotów, ale pod wpływem protestów Sekretariatu Stanu, obawiającego się międzynarodowego skandalu, zrezygnował z odwołania się do Rosji wprost. W akcie poświęcenia mówił więc o „wszystkich narodach, zwłaszcza tych, które tak bardzo potrzebują tego poświęcenia”.

„Komunizm nie upadł dlatego, że Stany Zjednoczone wygrały zimną wojnę, a «gwiazdna tarcza» czasów Ronalda Reagana «zniszczyła wojenne nadzieje wielkiej Rosji»” – napisał rzecznik Stolicy Apostolskiej Joaquin Navarro-Valls w głośnym tekście dla dziennika „La Repubblica”. Przyczynił się do tego Jan Paweł II, który „połączył sumienia Wschodu i Zachodu na uniwersalnym ołtarzu praw człowieka”. Skoro obecność papieża Polaka dla przebiegu tych wydarzeń była warunkiem koniecznym, można zakładać, że śmierć papieża w wyniku zamachu na placu św. Piotra skutecznie zmieniałaby bieg historii. Taki w moim przekonaniu był cel mocodawców Ali Agcy, czyli sowieckiego kierownictwa politycznego.

Jan Paweł II, kiedy odzyskał świadomość w Poliklinice Gemelli, od razu skierował swoją myśl w stronę Maryi z przekonaniem, że Jej zawdzięcza swoje uratowanie. Nie wiązał jednak tego z objawieniem fatimskim. Pierwszym, który zwrócił mu uwagę na koincydencję daty zamachu oraz objawień fatimskich, był jego przyjaciel jeszcze z czasów studenckich, wybitny immunolog, prof. Gabriel Turowski, który po wyborze kard. Wojtyły został włączony do jego zespołu lekarskiego. Do Rzymu został wezwany, kiedy Jan Paweł II trafił 20 czerwca ponownie do Polikliniki Gemelli, gdyż wykryto u niego niezwykle groźny wirus cytomegalii. Profesor Turowski 17 lipca 1981 r. zwrócił papieżowi uwagę, że zamach miał miejsce dokładnie o tej samej porze, kiedy 64 lata wcześniej miało miejsce pierwsze objawienie Matki Bożej w Fatimie.²⁰ Później na ten fakt zwrócił mu uwagę także inny jego przyjaciel, wybitny filozof Stefan Świeżawski.²¹ Wtedy papież postanowił zapoznać się z oryginalnym dokumentem napisanym przez s. Łucję, wówczas przebywającą w klasztorze karmelitanek w Combrze. 18 lipca abp Eduardo Martinez Somalo, substytut w Sekretariacie Stanu dostarczył do Polikliniki Gemelli dwie koperty. W pomarańczowej był oryginalny rękopis s. Łucji, w białej zaś włoskie tłumaczenie. Jan Paweł II zapoznał się z obiema wersjami. Po lekturze, jak wspomina kard. Dziwisz, „w tej wizji rozpoznał własne przeznaczenie. Przekonał się, że zostało mu ocalone życie, co więcej, zostało mu na nowo przekazane w darze dzięki Jej interwencji, dzięki Jej opiece.”²²

W 2000 r. został zaprezentowany manuskrypt zawierający opis trzeciej tajemnicy. Mówi on o „biskupie ubranym na białą”, zabitym przez grupę żołnierzy, którzy strzelali w zakonnice oraz osoby świeckie kulami i

strzałami.²⁴ Razem z nim giną również: biskupi, księża, bracia zakonni. Nie jest to więc opis wiernie oddający przebieg wydarzeń na placu św. Piotra 13 maja 1981 r. Papież przeżył zamach, podobnie jak dwie turystki, które zostały ranne wraz z nim. Analizując treść trzeciej tajemnicy, kard. Joseph Ratzinger podkreślił:

„Fakt, iż macierzyńska dłoń zmieniła bieg śmiertelności pocisku, jest tylko jeszcze jednym dowodem na to, że nie istnieje nieodwołalne przeznaczenie, że wiara i modlitwa to potężne siły, które mogą oddziaływać na historię, i że ostatecznie modlitwa okazuje się potężniejsza od pocisków, a wiara od dywizji.”²⁴

**Siergiej Kurakin - Bogarodzica
Noworosyjska. Fot. Wikimedia
Commons**

Przejrzyste doświadczenie

W uroczystość Zwiastowania NMP 25 marca 1984 r. w obecności wielu biskupów z całego świata przybyłych do Watykanu, Jan Paweł II dokonał zawierzenia świata Niepokalanemu Sercu Maryi. W absolutnej ciszy prosił Maryję o ocalenie świata od wojny atomowej i samozagłady ludzkości. Uroczystość odbywała się przed statua Matki Bożej, przywiezioną specjalnie z Fatimy. Podobna ceremonia odbywa się we wszystkich diecezjach świata. Było to odnowienie aktu, jakiego wcześniej papież dokonał w Fatimie w 1982 r. Siostra Łucja uznała

jednak, że nie był on ważny, gdyż nie włączał wszystkich biskupów świata. Jan Paweł II uznał tę opinię, chociaż potrzebę powtórnego zawierzenia kwestionowało całe jego środowisko w Watykanie. Do rozstrzygnięcia był jeszcze jeden problem. W orędziu Maryja domagała się wyraźnie, aby Rosja została poświęcona Niepokalanej. Papież był na to gotów, ale pod wpływem protestów Sekretariatu Stanu, obawiającego się międzynarodowego skandalu, zrezygnował z odwołania się do Rosji wprost. W akcie poświęcenia mówił więc o „wszystkich narodach, zwłaszcza tych, które tak bardzo potrzebują tego poświęcenia”. Po latach portugalski biskup Virgilio do Nascimento Antunes ocenił, że „całe przesłanie Pani z Fatimy wypełniło się dopiero w zamachu na papieża oraz w Akcie powierzenia świata Niepokalanemu Sercu Maryi, tak jak Ona sama o to prosiła. Miało to miejsce na pl. św. Piotra, 25 marca 1984 roku”.²⁵

Siergiej Kurakin - Budowa wieży Babel 1931-1941 (fragment ikony Bogarodzica Noworosyjska). Po lewej sobór Chrystusa Zbawiciela, otoczony wodą (po wysadzeniu świątyni w powietrze na jego miejscu zbudowano miejski basen, który funkcjonował przez kilkadziesiąt lat). W środku niezrealizowany „diabelski” Pałac Rad. Fot. Wikimedia Commons

Kilka miesięcy po tych wydarzeniach na czele Związku Sowieckiego stanął Michaił Gorbaczow, który zarzucił agresywne plany swych poprzedników i zaczął dialog z Zachodem. Jedną z pierwszych zmian było odrzucenie w 1988 r. tzw. naukowego ateizmu, jako fundamentu państwowej ideologii. Skutkowało to stopniowym przywróceniem wolności religijnej, a w konsekwencji także odzyskaniem wolności przez rosyjskie prawosławie

i odbudową Kościoła katolickiego na całym obszarze imperium sowieckiego. Ostatnim ogniwem w tym procesie był rozpad Związku Sowieckiego i upadek komunizmu.

W świetle wiary trudno nie dostrzec, że ten niezwykły i nieprzewidywalny przez nikogo wcześniej ciąg wydarzeń stanowił wypełnienie obietnicy z Fatimy, w której jest mowa o konsekwencjach zawierzenia Rosji i świata Niepokalanemu Sercu Maryi. Jan Paweł II nie miał w tej sprawie żadnych wątpliwości. 13 czerwca 1994 r. podczas konsystorza, oceniając wpływ orędzia fatimskiego na bieg historii, powiedział:

„Mnie osobiście dane było w szczególny sposób odczytać przesłanie Matki Bożej z Fatimy, naprzód w dniu 13 maja 1981 r., w momencie zamachu na życie Papieża, jak też przy końcu lat osiemdziesiątych, w związku z załamywaniem się komunizmu w krajach bloku sowieckiego. Myślę, że doświadczenie to jest dość przejrzyste dla nas wszystkich.”²⁶

Tekst pochodzi z nr 10/2017 „Biuletynu IPN”

---

¹ Opis rewolucji lutowej 1917 r. zawiera m.in. książka R. Pipesa, *Rewolucja rosyjska*, Warszawa 1994.

² I. Felici, *Fatima*, Warszawa 1990, s. 57-59. Autor cytuje treść notatki na podstawie oryginalnej dokumentacji objawień fatimskich, zgromadzonych w zbiorze *Documentos de Fatima*, opublikowanym w 1976 r. jako owoc studiów, konfrontacji i krytycznej refleksji nad czterema memoriałami, w których Łucja przekazała światu wydarzenia i orędzie, w czym uczestniczyła jako protagonistka i pośredniczka.

³ A. Sporniak, *Czwarta tajemnica fatimska*, „Tygodnik Powszechny”, 13.05.2008 r.

⁴ *Russkaâ pravoslavnaâ Cerkov' i kommunističeskoe gosudarstvo 1917-1941. Dokumenty i fotomateriały*, Moskwa 1996, s. 10-12.

⁵ T. Pikus, *Rosja w objęciach ateizmu*, Warszawa 1997, s. 34-37.

⁶ A. Riccardi, *Stulecie męczenników. Świadkowie wiary XX wieku*, Warszawa 2001, s. 28.

⁷ *Ibidem*, s. 31.

⁸ Historia SLON na podstawie opracowania: A. Jakowlewa, *S.L.O.N. Soloveckie lagier' i tûr'ma 1923-1939 godov. Sobytiâ. Dokumenty. Palači. Žertwy*, Archangielsk 2015.

⁸ A. Grajewski, *Notatki z Solowek*, „Gość Niedzielny” 2017, nr 34.

¹⁰ J. Smaga, *Narodziny i upadek imperium ZSRR 1917-1991*, Kraków 1992, s. 61.

¹¹ R. Dzwonkowski SAC, *Leksykon duchowieństwa polskiego represjonowanego w ZSRR 1939-1988*, Lublin 2003, s. 11.

¹² *Butovskij poligon*, [w:] *Pravoslavnaà enciklopedià*, red. Patriarchat Moskiewski. Publikacja online <http://www.pravenc.ru/text/153701.html> [dostęp 06.02.2020]

¹³ Biografie 1992 zamordowanych za wiarę katolików w Związku Sowieckim zob. Čaplickij B, Osipova I., *Kniga pamàti. Martirolog Katoličeskoj Cerkvi w SSSR*, Moskwa 2000. Wersja online: Katoličeskie novomučeniki Rossii, <http://www.catholicmartyrs.org/index.php?mod=pages&page=martirologglavnaja> [dostęp 06.02.2020]

¹⁴ O zmianie polityki wyznaniowej w Związku Sowieckim w okresie II wojny światowej m.in.: A. Grajewski, *Rosja i krzyż. Z dziejów Kościoła prawosławnego w ZSRR*, Katowice 1991, s. 43-48.

¹⁵ L. Gonzaga da Fonseca, *Cuda Fatimy. Objawienia, kult, orędzie*. Wydanie poprawione i uzupełnione przez Joaquina Marię Alonsa, Częstochowa 2017, s. 44.

¹⁶ *Ibidem*, s. 162.

¹⁷ Pius PP. XII, *Sacro vergente anno de universae Russorum gentis Immaculato Mariae Cordi consecratione*, [Ad universos Russiae populos], 7 lipca 1952, *Acta Apostolicae Sedis*, nr 44 (1952), s. 505-511. Wersja online Vatican.va http://www.vatican.va/content/pius-xii/la/apost_letters/documents/hf_p-xii_apl_19520707_sacro-vergente-anno.html [dostęp 06.02.2020]

¹⁸ P. Przeciszewski, *Rosja w objawieniach fatimskich*, Serwis informacyjny KAI.

¹⁹ Szczegóły zamachu opisane zostały w opracowaniu M. Skwary i A. Grajewskiego, *Agca nie był sam. Wokół udziału komunistycznych służb specjalnych w zamachu na Jana Pawła II*, Katowice 2015.

²⁰ Rozmowa autora z prof. G. Turowskim, Kraków 11.06.2016 r.

²¹ B. Lecomte, *Pasterz*, Kraków 2006, s. 409.

²² *Świadectwo. Kardynał Stanisław Dziwisz w rozmowie z Gian Franco Svidercoschim*, Warszawa 2007, s. 122.

²³ Abp T. Bertone SDB, sekretarz Kongregacji Nauki Wiary, *Orędzie fatimskie*, [w:] *Trzecia część tajemnicy fatimskiej. Komentarz Kongregacji Nauki Wiary*, Watykan 2000. Tekst online Sekretariat Fatimski <http://www.sekretariatfatimski.pl/fatima-objawienia-403/685-iii-tajemnica-fatimska-komentarz-kosciola> [dostęp 06.02.2020]

²⁴ Kard. J. Ratzinger, prefekt Kongregacji Nauki Wiary, *Próba interpretacji „tajemnicy fatimskiej”*. Wersja online: *Komentarz teologiczny Sekretariat Fatimski* <http://www.sekretariatfatimski.pl/fatima-objawienia-403/685-iii-tajemnica-fatimska-komentarz-kosciola> [dostęp 06.02.2020]

²⁵ Serwis informacyjny KAI z 6 czerwca 2017 r.

²⁶ Jan Paweł II, *Przemówienie na rozpoczęcie obrad Nadzwyczajnego Konsystorza Kardynałów, 13 czerwca 1994*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 1994, nr 9-10, s. 8. Tekst włoski online Vatican.va

COFNIJ SIĘ